

Зерницький Р.В.

Сучасні абсолютні монархії на прикладі Держави Катар і Султанату Оман

У статті розглядаються Держава Катар і Султанат Оман як сучасні країни з абсолютно-монархічною формою державного правління. Аналізуються характерні риси політичних систем, механізми встановлення, утримання та функціонування монархічної влади в Державі Катар і Султанаті Оман. Виведено основні фактори, завдяки яким у сучасному світі, де панівною ідеологічною парадигмою є демократична, уможливується існування абсолютних монархій.

Ключові слова: абсолютна монархія, політична влада, політична система, Катар, Оман.

В статье рассматриваются Государство Катар и Султанат Оман как современные страны с абсолютно-монархической формой государственного правления. Анализируются характерные черты политических систем, механизмы учреждения, удержания и функционирования монархической власти в Государстве Катар

и Султанате Оман. Выведены основные факторы, благодаря которым в современном мире, доминирующей идеологической парадигмой в котором является демократическая, становится возможным существование абсолютных монархий.

Ключевые слова: абсолютная монархия, политическая власть, политическая система, Катар, Оман.

The State of Qatar and the Sultanate of Oman are considered as modern countries with an absolute monarchic form of government. The main features of political systems, the mechanisms of establishment, retention and functioning of monarchical power of the State of Qatar and the Sultanate of Oman are analyzed. The main factors, thanks to which the existence of absolute monarchies becomes possible in the modern world, where the dominant ideological paradigm is democratic, are brought out.

Key words: absolute monarchy, political power, political system, Qatar, Oman.

УДК 321.61:323(535):323(536)

Зерницький Р.В.,
студент соціологічного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н. Каразіна

Демократична парадигма є домінантною ідеологічною парадигмою сучасного світу. Упродовж останніх десятиріч спостерігається різке збільшення кількості країн, у яких імплементовано принципи правової держави, а разом із тим і зростання загального відсотка населення планети, котре користується її благами. За достатнього розвитку політичної культури суспільства шанси регресу до попередньої, більш авторитарної форми правління, є мінімальними. Однак водночас у сучасному світі можна зустріти й неліберальні диктаторські форми правління, що опираються на силовий апарат і спрямовані на реалізацію інтересів можновладця або вузької групи осіб. Однією з таких форм правління є абсолютна монархія. На поточний момент зі 197 визнаних країн світу, згідно зі свідчень низки дослідників, лише 7 вважаються абсолютистсько-монархічними: Бахрейн, Бруней, Катар, Кувейт, Об'єднані Арабські Емірати, Оман, Саудівська Аравія [1]. Із наукового погляду актуальним є дослідження феномена установаження цієї форми правління та її функціонування у світі, де панівною ідеологічною парадигмою є ліберальна демократія.

У науковій площині дослідженнями абсолютних монархій сучасного світу займалися такі вчені: І. Процюк, М. Терещук, І. Александров, А. Піджаков, С. Серьогіна, А. Мішин, Б. Страшун, М. Сапронова та інші. Однак бракує досліджень, орієнтованих на визначення причин існування монархічних держав сучасного світу, тому це й стане метою статті. Як приклади для розгляду ми візьмемо дві з перерахованих вище абсолютистсько-монархічних

країн, а саме Державу Катар і Султанат Оман. Вони є типовими представниками держав Аравійського півострова, котрий є осередком сучасних абсолютних монархій.

Мета статті – проаналізувати політичні системи Катару й Оману, виявити спільні та відмінні риси політичної кон'юнктури кожної з держав і виділити причини стабільності їх владних апаратів. Історичний і політичний розвиток Катару досліджували Х. Рахман, А. Тот, М. Абдул Найєм, П. Кейсі, Р.С. Захлан, О. Букін, О. Гальцев, Б. Тупов та інші. Політичне становище й історію Оману в роботах аналізували такі науковці: М. Патерсон, Д. Гарві, М. Сапронова, Г. Фазельянова, Аль-Балуші Абдалла Ахмед і низка інших.

Держава Катар – це унітарна держава на Аравійському півострові, котра на півдні межує з Саудівською Аравією, а з усіх інших сторін омивається водами Персидської затоки. Через наявність спірних територій між Саудівською Аравією та ОАЕ на багатьох картах зображується кордон між Катаром та ОАЕ. На поточний момент, згідно з даними МВФ, Катар вважається найбагатшою країною у світі за ВВП (ПКС) на душу населення [2]. На його території в наявності є значні запаси природного газу й нафти, що дає змогу політичній еліті держави відчувати себе комфортно на міжнародній політичній арені. Населення країни, відповідно до підрахунків Freedom House 2017 року, становить приблизно 2,2 млн чоловік [3]. Форма правління – абсолютна монархія, а офіційною державною релігією є іслам сунітського спрямування.

Султанат Оман – це ще одна унітарна держава, котра розташована на південному сході Аравійського півострова. Її кордони межують із такими країнами: Саудівська Аравія, ОАЕ та Ємен. Зі сходу й півдня омивається Аравійським морем та Оманською затокою. Основою економіки Оману також є нафтовидобувний бізнес. Однак її запаси поступово закінчуються, і політична еліта країни планує розвивати видобуток газу, металургію й туристичний бізнес. Згідно з даними МВФ, за показниками ВВП (ПКС) на душу населення Оман у 2016 році посів 22 місце у світі [2]. Населення країни, відповідно до підрахунків Freedom House у 2017 році, нараховує близько 4,4 млн чоловік [4]. Форма правління Оману – також абсолютна монархія, а офіційною державною релігією також є іслам, але ібадитського спрямування.

Задля виявлення причин виникнення, утримання та механізмів реалізації абсолютної влади в Катарі й Омані ми, опираючись на думки вітчизняного дослідника І. Процюка [1], виділимо й проаналізуємо такі пункти: становлення державності; конституційний і правовий розвиток держави; характеристика вищих органів влади; партійна система; адміністративно-територіальний устрій і характеристика місцевої влади; політична культура, виражена в степені інформованості й участі населення в політичному житті країни.

1. Становлення державності. *Катар.* Історія цієї держави нараховує не одну тисячу років, але ми не будемо заглиблюватися далеко і проаналізуємо лише останнє століття. На початку ХХ століття на територію Катару претендувала Османська імперія, котра з 1871 року почала завоювання Східної Аравії. Звільнення від панування турків на катарських землях відбулося в 1893 році завдяки шейху Джасиму бін Мухаммад Аль Тані, котрий зміг об'єднати місцеві племена й дати відсіч османському ставленнику, паші, в битві під містом Аль-Вайбаха [5]. У 1913 році Великобританії вдалося відмовити Османську імперію від претензій на Катар. У 1916 році підписано договір про британський протекторат країни. У 1934 році цей договір оновлено. Згідно зі змістом договору, Великобританія відповідала за безпеку країни, а натомість отримувала вигоду від видобутку губок і перлів (пізніше цей список значно розширився) [6].

Певна річ, британські колонізатори мало кому подобалися серед населення Катару, і в країні з 1950-х років почали регулярно підійматися рухи невдоволених. Найвпливовішою опозиційною силою того часу вважається Національний фронт єдності, котрий виник у 1963 році як реакція на вбивство членом правлячої сім'ї активіста на акції в підтримку панарабізму [7]. 1966 року в країні утворилася перша професійна спілка, котра захищала інтереси робітників нафтової галузі. Стачки та мітинги серед населення ставали все більш

частим явищем, і з середини 1960-х років влада Катару взяла курс на реформи в галузях охорони здоров'я, освіти тощо [5]. Під тиском соціального невдоволення 2 квітня 1970 року Катар отримав свою першу «тимчасову» Конституцію. 29 травня сформовано перший уряд країни (складався з 10 міністрів), а 1 вересня 1971 року Катар, підписавши дружню угоду з Великобританією, став повністю незалежною державою [7]. Цю подію можна вважати останнім натепер етапом розвитку державності Катару.

Оман. У ХІХ столітті Оман уважався однією з найпотужніших держав аравійського півострову, і причиною тому був протекторат Великобританії. На той момент у державі міцно укорінилися султанатські традиції влади. У 1861 році Оман був розділений на дві частини між нащадками покійного султана Сейїди Саїди. Ці зміни призвели до боротьби між внутрішніми кланами в країні та конфронтації чергового султана Туркі бін Саїда Аль Бу Саїда з імамами, вибірними управлінцями внутрішніх регіонів Оману. Об'єднання останніх було настільки потужним, що монархічну владу вдалося зберегти лише завдяки впливу на ситуацію Великобританської корони [8]. Тим не менше султану Теймуру бін Фейсале в 1920 році довелося підписати договір з імамами про ненапад. У 30-х роках ХХ століття Оман перетворився на неймовірно ізольовану країну, а виїзд із неї став можливим лише з особистого дозволу султана [9]. Із 1954 року починається загострення стосунків між султаном Саїдом бін Теймуром і головним імамом, котрий контролював територію Внутрішнього Оману. 1959 року правління вибірного імаму падає під тиском військ султана, іранського шаху та британських колонізаторів, і монарх отримує владу над всією територією країни [8]. Так в Омані було знищено навіть найпримітивніші вибірні й демократичні інститути загальнонаціонального рівня.

У 1964 році почалося затяжне повстання в провінції Дорафа, де активізували свою діяльність проєменські сепаратисти. У 1970 році відбувся безкровний переворот і владу в Омані отримав Кабус бін Саїд Аль Бу Саїд, котрий не тільки сів на верховний престол, а й зайняв посади прем'єр-міністра, міністрів закордонних справ, оборони та фінансів [10]. Завдяки діям нового султана в 1975 році вдалося розправитися із сепаратистським Фронтом звільнення Дорафа [8].

Повний контроль над територією країни й відсутність конкуренції робили владу султана необмеженою. Кабус бін Саїд хотів перетворити Оман на передову країну Аравійського півострова, тому він почав активно модернізувати державу, запустивши в ній радіо, телебачення, супутниковий зв'язок, пресу, почавши будівництво доріг, розвиток промисловості та скасувавши рабовласництво. Успіхи в розвиткові країни були вражаючими,

однак сам султан був невдоволений такими темпами. Він уважав, що Оман може модернізуватися ще швидше, тому ініціював створення спеціалізованої Ради національного розвитку, яка почала випрацьовувати п'ятирічні плани. У 1981 році султан сформував Державну консультативну раду, котра в 1991 році була перетворена на Консультативну асамблею (Меджліс Аль-Шура) [9]. У листопаді 1996 року Кабус бін Саїд Аль Бу Саїд підписав першу Конституцію Оману [8]. Цю подію можна вважати останньою натеper віхою становлення державності Султанату Оман. А Кабус бін Саїд Аль Бу Саїд залишається незмінним правителем країни й понині, будучи лідером держави вже 47 років.

2. Конституційний і правовий розвиток держави. *Катар.* Так, 2 квітня 1970 року Катар отримав свою першу Конституцію, котру назвали «тимчасова» [11]. У травні того самого року було сформовано перший уряд країни. Ця Конституція була прийнята ще до отримання Катаром незалежності, й основною її метою було підтвердити претензії політичної еліти на суверенність держави. У 1995 році на чолі держави опинився емір Хамад бін Халіфа Аль Тані. Він став наступником свого батька, котрого усунув від влади в результаті безкровного перевороту.

Новий емір вирішив зробити крок уперед у питанні законодавства і створити «постійну» Конституцію. У 1999 році указом Хамада запущений спеціальний комітет, котрий зайнявся розробленням документа. Законодавчий акт писався під наглядом еміра, а його основна мета – поставити Катар на значиме місце серед країн Персидської затоки і в мусульманському світі загалом, не відходячи від релігійних принципів ісламу. У 2002 році Хамаду презентували проект нової Конституції, котра складалася з 5 розділів і 150 статей. У ній було прописано створення парламенту, розширення свобод для підданих і закладення основ суспільних стосунків. У квітні 2003 року відбувся публічний референдум, на якому майже 97% виборців були згодні з прийняттям нової Конституції. Повна назва документа – «Постійна Конституція Держави Катар» [11]. Текст цього документа обіцяв для країни початок нової епохи. Однак, як ми зможемо побачити далі, в політичному аспекті країна не зазнала суттєвих змін. Також варто додати, що вся правова система країни заснована на мусульманському праві, що закріплено в першій статті Конституції. Усе інше, що не прописано в офіційному законодавстві, опирається на закони шаріату. Закони ісламу – єдине, що обмежує владу еміра. Але завдяки законам шаріату правитель Оману отримує божественний статус в очах своїх підданих, що ще сильніше абсолютизує його владу.

Оман. Перша й на поточний момент єдина Конституція Оману підписана Кабусом бін Саїдом Аль Бу Саїдом у листопаді 1996 року. Називається

документ «Біла книга. Основний Закон Султанату Оман». Вона складається з 81 статті, що не змінювалися жодного разу з моменту їх прийняття. Уносити зміни до Конституції може лише султан своїм персональним указом. Конституція стала кроком Оману до більшої цивілізованості. У державі на офіційному рівні були закріплені права й обов'язки підданих, що сприяло покращенню повсякденного життя простого населення. Окрім того, документ на офіційному рівні затвердив, що Оман є абсолютною монархією [12].

Одна із семи частин Конституції присвячена султану. У ній прописано, що наступником престолу може стати той, кого протягом трьох днів із моменту звільнення трону вибере Рада правлячої сім'ї. Султан є главою держави та верховним головнокомандуючим збройних сил. Він може призначати чи відкликати чиновників практично на всі посади в державі, і всі повинні йому підкорюватися. Рішення султана є остаточними та безапеляційними [12]. «Основний Закон» став документом, який легалізував владу до того лише легітимного правителя Кабуса бін Саїда.

Конституцією Оману закріплено створення представницького й консультативного органу, який було названо *Меджліс Оман, Радою Оману* (куди ввійшла Консультативна асамблея). «Основний Закон», як і вся правова система країни, оснований на мусульманському праві. Усе, що не було прописано в офіційному законодавстві, як і у випадку з Катаром, опирається на закони шаріату. Релігійні норми також є єдиним, що обмежує владу правителя, однак у цьому випадку монарх знову-таки отримує божественний статус в очах своїх підданих, що абсолютизує його владу.

3. Сучасна форма правління, характеристика вищих органів влади. *Катар.* Катар є однією із 7 країн сучасності, форму правління в яких повністю можна вважати абсолютними монархіями. Це положення закріплено на законодавчому рівні в Конституції [11]. Лідером держави є емір, і саме йому належить вся повнота влади в Катарі. Нинішнім правителем країни є Тамім бін Халіфа Аль Тані. Він отримав свій престол 25 червня 2013 року від свого батька, котрий добровільно відрікся від влади. Попередній монарх сидів на престолі з 1995 року.

Згідно з 14 статтею Конституції, з указу еміра в країні встановлюється орган з назвою «Рада правлячої сім'ї». Він переймає на себе функції правителя в разі його загибелі чи недієздатності. Спадкоємця ж еміра в такому разі назначає Рада міністрів з Консультативною радою (Аль-Шурою) на закритому засіданні [13]. Серед повноважень монарха – призначати «інституції влади» – прем'єр-міністра, членів Ради міністрів і Консультативної ради (Аль-Шура) [11]. Усі ці інституції функціонують під патронатом еміра

та не можуть виходити за рамки його волі. Остаточне рішення по всіх законодавчих питаннях, котрі повинні розроблятися Радою міністрів та обговорюватися Консультативною радою, залишається за еміром. Прем'єр-міністр організовує, контролює роботу Ради міністрів і підписує рішення, які нею розробляються.

До Консультативної ради де-юре мають відбуватися вибори з обмеженим виборчим правом (30 із 45 членів повинні обиратися на загальних виборах, а ще 15 призначатися самим еміром, однак до цього моменту виборів не відбулося й усі делегати призначаються правителем [14]), але реальної законодавчої влади ця інституція (як у принципі й усі інші в Катарі) не має, а основна її функція, як стає зрозуміло з назви, полягає в консультуванні діяльності інших «інституцій влади». Також серед обов'язків Аль-Шури є затвердження бюджету країни. Вища судова інстанція країни – Апеляційний Суд – передає всі свої рішення на затвердження еміру [13]. Влада ж самого еміра обмежена лише законами шариату.

Оман. Оман є другою із 7 країн сучасності, форму правління в яких повноцінно можна вважати абсолютними монархіями, і в його Конституції також закріплене це положення. Лідером держави є султан, влада якого передається у спадок. Правителем Омана з 1970 року є Кабус бін Саїд Аль Бу Саїд. Султан країни, згідно з конституцією держави, може виступати також головою уряду, верховним головнокомандуючим, міністром оборони, закордонних справ і фінансів [12]. Серед обов'язків монарха – призначення членів кабінету міністрів, виконавчої «влади» Омана.

У країні функціонує парламент, Рада Омана (Меджліс Оман), куди входить призначувана султаном Державна рада (Меджліс Аль-Дава) та вибірна Консультативна асамблея (Меджліс Аль-Шура), яка на примітивному рівні є комунікативним інструментом між населенням країни й міністерствами [15]. Вибори в Меджліс Аль-Шуру, нижню палату, проходять за таким принципом: на 61 окрузі кожен зареєстрований громадянин може проголосувати за свого фаворита; по закінченню голосування визначаються один чи два кандидати (залежно від того, чи досягає кількість населення на окрузі 30 тисяч); імена претендентів, які набрали найбільшу кількість голосів, відправляють еміру, котрий остаточно їх затверджує [9]. 83 члени верхньої палати, Меджліс Аль-Дави, призначаються безпосередньо еміром. Із 2011 року Рада міністрів має направляти законопроекти до Консультативної асамблеї, яка, у свою чергу, затверджує їх і передає до Державної ради. Голова верхньої палати в разі згоди всіх інстанцій відправляє проект на підписання еміру [16]. Окрім роботи над законодавством, Рада міністрів також дає рекомендації монархові.

Закон про судову владу, схвалений султаном у 1999 році, проголосив незалежність судів і задекларував необхідність їхнього підпорядкування лише законодавству. Однак на практиці судова влада підпорядковується султану та Міністерству юстиції. Правосуддя в країні обмежене законами шариату, а в деяких провінційних регіонах більшість суперечок вирішуються за плеємними і традиційними законами [4]. Загалом лідер Омана концентрує у своїх руках усю законодавчу, виконавчу й судову владу.

4. Парти́йна система. *Катар.* Парти́йна система в Катарі відсутня. Оскільки абсолютний монарх не зацікавлений в існуванні альтернативних політичних сил, в Катарі на законодавчому рівні заборонено створення та діяльність політичних партій. Діяльність професійних спілок сильно обмежена, і єдиною діючою на поточний момент є Загальна спілка працюючих Катару. Окрім того, владою країни суворо карається проведення демонстрацій і мітингів, хоча в Конституції й прописана «свобода зібрань» і «свобода об'єднань» [3].

Оман. Парти́йна система в Омані також відсутня, оскільки Оман – це також абсолютна монархія. Опозиційні рухи та протести караються з боку силового й судового апарату. Законодавство дозволяє «мирні збори», однак влада може відмовити будь-якому запиту на акцію без можливості апеляції. Деякі учасники акцій переслідуються силовими органами та караються. У країні функціонує теж лише одна професійна спілка, але її діяльність де-факто є сильно обмеженою [4].

5. Адміністративно-територіальний устрій і характеристика місцевої влади. *Катар.* Країна після 2004 року ділиться на 7 муніципальних одиниць (баладійят), інша назва яких – «міста центрального підпорядкування» [17], що, у свою чергу, діляться на більше ніж 230 регіонів. Уся повнота влади на «місцях» належить главам муніципалітетів, котрі підпорядковуються безпосередньо монархові. Також у країні функціонує Центральна муніципальна рада, до якої проводяться прямі вибори 29 кандидатів кожні 4 роки. Кожен із обраних представників має власну резиденцію, де зустрічається зі своїми виборцями та спілкується на нагальні теми. Рекомендації Центральної муніципальної ради передаються на затвердження Міністерству муніципальних справ і навколишнього середовища на затвердження. Глобальна мета цих двох інституцій – покращення рівня життя й розвиток регіонів [18]. Тим не менше на муніципальних виборах 2015 року кількість зареєстрованих громадян становила лише близько 22 тисяч із приблизно 150 тисяч тих, хто має право голосу, [3] що говорить про невисокий рівень довіри підданих до потенційних членів цієї ради.

Оман. Із 2011 року країна ділиться на 11 губерна-торств, котрі, у свою чергу, діляться на 60 провінцій

(вілайетів). Головами адміністративних одиниць є губернатори та валі (голови вілайетів) [20]. Усі вони призначаються султаном і є відповідальними особисто перед ним.

У 2012 році відбулися перші муніципальні вибори Оману. У них узяли участь близько половини підданих із правом голосу, котрі обрали склад 192 місцевих рад [4]. Діяльність муніципальних одиниць контролює Міністерство регіональних муніципалітетів і водних ресурсів. Система управління в Омані є вертикальною та централізованою: з валі й місцевих рад до вищих адміністративних одиниць надходять затребувані ресурси, а від державного апарату надходять команди та накази нижчим адміністративним одиницям.

6. Політична культура, виражена в ступені інформованості й участі громадян у політичному житті країни. *Катар.* Як стає зрозуміло з наведеної вище інформації, політична культура в населення Катару – підданська. Жителі країни не мають практично ніяких механізмів для того, щоб включитися в політичне життя чи делегувати свою політичну волю на загальнонаціональному рівні. Єдині вагомні електоральні преференції підданих держави – це муніципальні прямі вибори, які проводяться один раз на 4 роки. Недержавна організація Freedom House у 2017 році, аналізуючи рівень свобод і політичних процесів у країнах світу, дала Катару 26 зі 100 можливих балів (де 100 – найкращий результат), оцінивши політичні права населення в 6 із 7 пунктів, а громадянські свободи в 5 із 7 (де 7 – найгірший результат) [3].

Стосовно поширення інформації ситуація також однозначна. Жителі Катару є глядачами в основному двох державних телерадіокомпаній, котрі ведуть провладну пропагандистську політику. Так, у країні функціонують державна компанія QGBTC, яка включає в себе канал Qatar TV і станцію Qatar Radio, і мультимедійний холдинг Аль-Джазіра, котрий створений у 1996 році указом еміра Хамад бін Халіфа Аль Тані. Провідні місця серед катарських газет посіли такі видання: «Аль-Райя» (тираж 25 тисяч), «Аль-Ватан» (тираж 25 тисяч), «Аль Шарк» (тираж 45 тисяч) і «Галф Таймс» (тираж 15 тисяч) [19]. Умовно-незалежне онлайн-видання Doha News у листопаді 2016 року заблоковано інтернет-провайдером Катару, на котрий має безпосередній вплив королівська сім'я. Експерти недержавної організації Freedom House відзначають, що влада Катару наклала на місцеві ЗМІ значну кількість обмежень, а журналістам доводиться займатися самоцензурою під страхом переслідувань і покарань [14]. Тим не менше стаття 48 Конституції закріплює з право на «свободу преси, друку та публікацій» [11]. У дослідженні 2017 року «Freedom of the Press» недержавної організації Freedom House Катар отримав 70 балів зі 100 можливих (де 100 – найгірший результат) і характеризується як країна з «невільною пресою» [14].

Оман. Оман – це також країна з населенням в більшості підданської політичної культури. Жителі цієї держави також позбавлені легальної можливості впливати на «реальну політику», оскільки Консультативна асамблея має переважно рекомендаційні функції. Так, піддані можуть делегувати свою політичну волю на місцевих виборах, однак через централізованість влади це перетворюється скоріше на формальність. Оман у дослідженні «Freedom in the World» 2015 року організації Freedom House оцінений ще гірше, ніж Катар в аналогічному дослідженні 2017 року: загалом йому поставили 25 із 100 пунктів (де 100 – це найкращий результат), а політичним правам населення і громадянським свободам – аналогічні з Катаром бали [4].

Закон Оману щодо публікацій і преси 1984 року вважається одним із найжорсткіших у всьому арабському світі, закріплюючи цензуру в ЗМІ. З 2005 року кожен журналіст має щорічно звертатися за продовженням своєї ліцензії. Для позитивної відповіді підданий має бути представником якогось видання, що унеможлиблює практику незалежного «фрилансерства» в цій сфері. Єдиним представником іноземних ЗМІ в країні є кореспондент ресурсу Reuters. Влада Оману має повний контроль над мережею Інтернет і регулярно влаштовує арешти підданих, котрі були помічені в критиці чи опозиційних висловлюваннях щодо правлячої верхівки. Державою запущені два телеканали, чотири радіостанції та друкується дві газети, які охоплюють переважну частину інформаційного простору країни [21]. Незважаючи на існування статті 31 Конституції Оману «про свободу преси та друку» [12], Міністерство інформації уповноважене юридично впливати на журналістів, котрі наважаться публікувати незадовільні для політичної еліти матеріали. У дослідженні 2015 року «Freedom of the Press» недержавної організації Freedom House Оман отримав ще гірший результат, ніж Катар у 2017 році, – 71 бал зі 100 можливих (де 100 – найгірший результат), і також характеризується як країна з «невільною пресою» [21].

У результаті, розглянувши різні аспекти політичного життя Катару й Оману, ми можемо дійти висновку, що, попри різну історію їхнього розвитку та відмінний конституційний процес, політична система в цих двох країн є практично в усьому ідентичною. Ґрунтуючись на цих спільних рисах, ми й виділимо фактори, що роблять можливим існування абсолютних монархій у сучасному світі, а саме:

- в абсолютних монархіях функціонує силовий апарат (поліція, армія, спецслужби), одна з основних цілей котрого – захист монарха;
- історично на території абсолютних монархій довгий час або ніколи не було прецедентів вільних загальнонаціональних виборів, що впливали б

на реальну політику, тому в них слабо розвинуті демократичні інституції й сильним є фактор традиціоналізму;

- монарх є легальним правителем і можливо-владцем держави з погляду Конституції та законодавства, а змінити це законодавство може лише монарх;

- монарх є легітимним правителем із погляду мусульманського права;

- монарх є релігійним наставником і божественним вождем в ісламізованих країнах Аравійського півострову;

- монарх зосереджує у своїх руках усі або майже всі гілки влади, і кожен чиновник і державний діяч залежить від нього, тому мало хто з них наважується на спробу усунення правителя від влади;

- у монарха немає та не може бути конкуренції, оскільки внутрішньополітичний процес у державі заморожений: опозиція й політичні партії в ній де-факто заборонені;

- державна влада максимально централізована, сепаратистські рухи в ній мало ймовірні; представники регіонального та місцевого управління відповідають перед монархом власним життям;

- у підданих держави немає або практично немає доступу до альтернативних джерел інформації (Інтернет контролюється державним апаратом, а вільні ЗМІ відсутні), й вони масово піддаються впливу провладної пропаганди;

- у жителів країни немає легальних механізмів впливу на політичну еліту країни, а нелегальні – швидко караються силовим апаратом.

Ситуація є схожою в усіх країнах, котрі дослідниками детерміновані як «абсолютні монархії». Подібний стан речей є незадовільним для ситуації, в якій світова домінантна ідеологічна парадигма опирається на демократичні цінності й свободи. Надалі можна дослідити, як саме потрібно покращувати й чи взагалі варто покращувати ситуацію з політичними правами та громадянськими свободами населення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Процюк І.В. Абсолютна монархія як особлива форма державного правління / І.В. Процюк. // Теорія і практика правознавства. – 2012. – № 2.

2. World Economic Outlook database from the official site of The International Monetary Fund [Online resource]. – Access link : <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2017/02/weodata/index.aspx>.

3. The State of Qatar's page in the "Freedom in the World 2017" research of Freedom House [Online resource]. – Access link : <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/qatar>.

4. The Sultanate of Oman's page in the "Freedom in the World 2017" research of Freedom House [Online

resource]. – Access link : <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2017/oman>.

5. Rahman H. The Emergence Of Qatar / H. Rahman. – Routledge, 2006. – 330 p.

6. Toth A. Qatar / Anthony Toth // Persian Gulf states: country studies / edited by Helen Chapin Metz. – 3rd edition. – Washington, D.C. : Library of Congress Federal Research Division, 1994. – P. 147–196.

7. Halliday Fred. Arabia Without Sultans / Fred Halliday. – Saqi Books, 2001. – 542 p.

8. Fareed M. Oman / M. Fareed // Persian Gulf states: country studies / edited by Helen Chapin Metz. – 3rd edition. – Washington, D.C. : Library of Congress Federal Research Division, 1994. – P. 251–318.

9. Страница Султаната Оман в онлайн-библиотеке «Политический атлас современности» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.hyno.ru/tom2/1229.html>.

10. Patterson M. The Forgotten Generation of Muscat: Reconstructing Omani National Identity After the Zanzibar Revolution of 1964 / M.Patterson//TheMiddleGroundJournal.–2013–№7.– [Online resource]. – Access link : <http://resources.css.edu/academics/his/middleground/articles/mollypattersonoman.pdf>.

11. Permanent Constitution of the State of Qatar [Online resource]. – Access link : http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---ilo_aids/documents/legaldocument/wcms_125870.pdf.

12. The White Book. The Basic Law of the Sultanate of Oman [Online resource]. – Access link : http://www.servat.unibe.ch/icl/mu00000_.html.

13. General information on the political system of Qatar from the official site of the Ministry of Foreign Affairs of the State of Qatar [Online resource]. – Access link : <https://www.mofa.gov.qa/en/qatar/political-system/general-information>.

14. The State of Qatar's page in the "Freedom of the Press 2017" research of Freedom House [Online resource]. – Access link : <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2017/qatar>.

15. Сапронова М.А. Арабский Восток: власть и конституции / М.А. Сапронова. – М. : МГИМО ; РОССПЭН, 2001. – 214 с.

16. Sunil K. Vaidya. Oman's Sultan Qaboos gives larger role to Shura / K. Vaidya Sunil // Gulf News. – 21 October 2011. – [Online resource]. – Access link : <http://gulfnews.com/news/gulf/oman/oman-s-sultan-qaboos-gives-larger-role-to-shura-1.910984>.

17. The official website of the Ministry of Municipal Affairs and the Environment of the State of Qatar [Online resource]. – Access link : <http://www.mme.gov.qa/cui/view.dox?id=585&siteID=2/>

18. [Online resource]. – Access link : Qatar Investment and Business Guide: Strategic and Practical Information / USA : Intl Business Pubns, 2012. – 305 p.

19. Страница Султаната Оман в онлайн-библиотеке «Политический атлас современности» [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.hyno.ru/tom2/697.html>.

20. Seven new divisions created in Oman // Khaleej Times. – 2011. – 29 October. – [Online resource]. – Access link : <https://www.khaleejtimes.com/article/20111028/ARTICLE/310289925/1016>.

21. The Sultanate of Oman's page in the "Freedom of the Press 2015" research of Freedom House [Online resource] – Access link : <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2015/oman>.

22. Procyuk I.V. The absolute monarchy as special form of state rule / of I.V. procyuk // Theory and practice of jurisprudence. – 2012. – № 2.